

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА
ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

Циклова комісія юридичних дисциплін

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни:

Кримінальне право України

на тему:

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ
НАСИЛЬСТВО**

Виконав:

Студент групи Пб-11

Вербіцкий Богдан

Науковий керівник:

Скиба В. М.

Оцінка _____

Тернопіль, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЇЇ ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ	5
1.1. Поняття, форми та причини домашнього насильства в Україні. Методи вирішення проблеми	5
1.2. Наслідки домашнього насильства	8
1.3. Протидія домашньому насильству	12
РОЗДІЛ II. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА СПОСОБИ ОТРИМАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ	14
2.1 Види відповідальності за вчинення домашнього насильства.....	14
2.2 Правова допомога постраждалим від домашнього насильства	16
РОЗДІЛ III. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ СІМЕЙНО-ПОБУТОВИМ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ЩОДО ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ	20
3.1 Порівняння домашнього насильства в країнах СНД та країнах Романо-германської системи права.....	20
3.2 Методи боротьби та профілактики з сімейно-побутовим насильством в країнах Європи.	23
ВИСНОВОК	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Насильство – це застосування сили, жорстоке поводження однієї особи по відношенню до іншої в рамках звичних суспільних відносин, що склалися в процесі спільного проживання та шлюбу, внаслідок дискримінації, дисбалансу між правами чоловіків і жінок. Попри проведення великої кількості досліджень залишається значна кількість невирішених, а в певних випадках і не розглянутих питань що підлягають вирішенню для забезпечення ефективності застосування законодавства щодо протидії домашньому насильству.

Актуальність теми полягає в формуванні напрямків створення оптимальних кримінально-правових норм, що стосуються забезпечення протидії домашнього насильства.

Питаннями виникнення, протидії домашньому насильству займались безліч вчених-процесуалістів, зокрема такі як: О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк, Агнелло Ф. та інші.

Мета і завдання роботи. Метою моєї роботи є дослідити та проаналізувати проблемні аспекти щодо застосування кримінальної відповідальності, передбаченої за вчинення домашнього насильства відповідно до положень ст. 126-1 КК України.

Відповідно до мети роботи, впливають наступні **завдання**:

- ✓ з'ясувати теоретичні аспекти та правову кваліфікацію домашнього насильства;
- ✓ визначити міру відповідальності за вчинення домашнього насильства;
- ✓ проаналізувати положення про правову допомогу постраждалим від домашнього насильства;
- ✓ ознайомитись із зарубіжним досвідом щодо запобігання домашньо-насильницьким злочинам.

Методи дослідження. У процесі написання роботи я використовував такі методи: *метод аналізу*, який надав мені можливість розглянути загальні положення і причини домашнього насильства та *діалектичний метод*, за

допомогою якого було розкрито проблемні аспекти виникнення домашнього насильства.

Об'єктом даної роботи є суспільні відносини щодо охорони фізичного та психологічного здоров'я одного з подружжя або колишнього подружжя чи іншої особи з якою винний перебуває в сімейних або інших близьких відносинах.

Предметом моєї роботи є поняття домашнього насильства, а також правовідносини, що виникають в процесі протидії або запобіганню домашньому насильству.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЇЇ ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ

1.1. Поняття, форми та причини домашнього насильства в Україні.

Методи вирішення проблеми

З моменту прийняття у нашій державі ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та набрання чинності ЗУ «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» стає очевидним, що Україна привертає не аби яку увагу для вирішення цієї проблеми. Даний закон визначає головні засади щодо запобігання та протидії домашньому насильству, визначає напрями реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, які спрямовані на охорону прав, свобод та законних інтересів осіб, що постраждали в наслідок такого насилля. Варто розуміти, що в теперішньому суспільстві насильство повинне дорівнювати нулю. Окрім того, слід зазначити, що з 12 січня 2019 року *домашнє насильство* - це злочин, який під таким значенням має сприйматися в суспільстві.

За положенням п. 3 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» *домашнє насильство* – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [4].

Проаналізувавши положення вищезгаданої статті, вважаю, що, домашнє насильство проявляється **в чотирьох формах**, в таких як:

- ✚ *економічне насильство* – це форма домашнього насильства, яка проявляється в насильному позбавленні речей, одягу, житла, документів чи позбавленні можливостей користуватися ними без особливого стороннього нагляду, а також проявляється у позбавленні можливостей на працю, лікування, примушення до вступу в трудові відносини, обмеження в можливості реабілітації та також інші порушення економічного характеру;
- ✚ *психологічне насильство* – це форма домашнього насильства, яка включає в себе словесні перепалки, залякування, погрози в тому числі і щодо третіх осіб, переслідування, а також інші дії, які спричинили щодо потерпілої побоювання стосовно особистої безпеки чи завдали шкоду щодо психічного здоров'я особи;
- ✚ *сексуальне насильство* – це форма домашнього насильства, яка проявляється у вчиненні щодо повнолітньої особи будь-яких сексуальних дії без її згоди або стосовно дитини без її згоди, в примушенні до статевих відносин з третьою особою, вступ у статеві відносини в присутності дитини, чи інші порушення проти статевої свободи та статевої недоторканості;
- ✚ *фізичне насильство* – це форма домашнього насильства, яка проявляється в застосуванні фізичної сили, а саме в штовханні, завданні ляпасів, мордувань або нанесенні тілесних ушкоджень середньої тяжкості, побоїв, залишення в небезпеці, чи не надання допомоги особі, яка перебуває в небезпеці, та інші правопорушення пов'язані з фізичним насильством [17 с. 39-41].

Вважаю, що в умовах сьогодення, домашнє насильство виступає однією з найбільш поширених форм порушення прав людини, яке супроводжується агресією, приниженням та жорстокою поведінкою. Основною проблемою домашнього насильства є те, що вона не виходить за межі так званих «зачинених дверей», тобто не виходить за межі сім'ї, а це призводить до того, що «насильник» залишається не покараним та продовжує знущатися над

членами своєї сім'ї. Внаслідок вчинення насильницьких дій з боку одного з учасників подружжя, це певною мірою негативно впливає на поведінку дітей та їх психіку, що в подальшому призводить до вчинення дітьми насильницьких дій.

На мою думку, однією з головних причин того, що постраждалі не звертаються за допомогою до правоохоронних органів - це страх помсти з боку «тирана», страх зганьбити свою сім'ю, відчуття сорому та приниженості, бажання створити образ ідеальної сім'ї та щасливого подружжя перед іншими.

Як нам відомо, 7 січня 2018 року набрав чинності ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» відповідно до норм Конституції України, в якому зазначено комплексний підхід та визначено систему заходів щодо запобігання всіх форм насильства в сім'ї [1].

Проаналізувавши праці багатьох науковців, я виділив ***п'ять основних причин виникнення домашнього насильства:***

- ✓ *стрес на роботі* – робочі проблеми в більшості випадків відображаються на сімейних відносинах;
- ✓ *пияцтво* – надмірне вживання алкоголю призводить до значних конфліктів в межах сім'ї, що можуть проявлятися в застосуванні фізичного насильства;
- ✓ *патологічні ревності* – проявляються в відчутті недовіри і сумнівів у вірності чи любові, що супроводжуються само пригніченням;
- ✓ *запальний характер* – призводить до виникнення конфлікту з будь-якої ситуації;
- ✓ *нереалізованими дитячими мріями та сподіваннями* – виникає конфлікт, насильство, внаслідок не відтворення бажаного результату однієї із сторін [19 с. 71- 73].

Підсумовуючи, варто виділити основні ***методи протидії домашньому насильству:***

- узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства та надання уповноваженими суб'єктами дієвої допомоги постраждалим особам;

- розроблення та виконання відповідної програми для кривдників;
- розроблення та виконання відповідної програми із запобігання та протидії домашньому насильству;
- організація заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- обмін досвідом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- скоординовання міжвідомчої підготовки фахівців, що представляють суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [19 с. 74].

Відповідальні суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, залучають до співпраці громадські об'єднання, іноземні неурядові організації та інших заінтересованих осіб, для організації і здійснення заходів з надання дієвої допомоги постраждалим від домашнього насильства.

1.2. Наслідки домашнього насильства

На мою думку, проблема домашнього насильства є досить актуальною в сучасному Українському суспільстві, оскільки кількість сімей, що постраждали від нього швидко зростає.

Варто розглянути суб'єктів та жертв сімейного насильства, зокрема: чоловіка чи жінку, неповнолітніх дітей, престарілих родичів або батьків, усиновлених дітей, та усиновлювачів.

Перед початком розгляду даного питання, я розглянув *основні ознаки домашнього насильства*, зокрема:

- ✓ діяння насильника мають бути протиправними, тобто суперечити нормам Конституції, КК України, КУпАП, ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;
- ✓ постраждалими від домашнього насильства можуть бути визнані виключно члени сім'ї;

✓ вчинення домашнього насильства призвело чи могло призвести до порушення особистих прав, свобод чи законних інтересів постраждалої [22].

Серед усіх форм домашнього насильства не можливо виділити одну, що є найбільш небезпечною для життя членів родини.

Сучасні науковці виокремлюють три **основні причини виникнення домашнього насильства**:

- ✓ як спосіб самоствердження;
- ✓ як реакція «насильника» на насильство яке було спричинене щодо нього;
- ✓ як насильство заради порядку в родині.

Вчинення домашнього насильства призводить до настання наслідків, що є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони даного злочину, серед наслідків слід виділити: *фізичні або психологічні страждання; розлади здоров'я чи втрату працездатності; емоційну залежність чи погіршення якості життя потерпілого.*

Н.В. Довгань-Бочкова зазначає, що розлад здоров'я, втрата працездатності, фізичні та психологічні страждання є ознаками насильства і тому встановлення їх змісту не становитиме особливих проблем для правників [8, с. 194].

Фізичні страждання виступають ознакою злочину не лише в домашньому насильстві, а й в катуванні, незаконному позбавленні волі або викраденні людини. Визначаючи характерні риси фізичного страждання за ст. 127 КК України, слід зазначити, що воно може проявлятися в неінтенсивних але тривалих неприємних фізичних відчуттях. Під заподіянням фізичних страждань яке є кваліфікуючою ознакою складу злочину ст. 146 КК України, Я.Г. Лизогуб зазначає, що фізичні страждання є діями, які не становили тілесних ушкоджень чи побиття, але призводять до певних ступенів болю.

Визначені науковцями підходи стосовно тлумачення фізичних страждань, як ознаки об'єктивної сторони відповідних складів злочинів, цілком можуть

застосовуватись для тлумачення цієї ознаки в злочинах домашнього насильства, через те, що такий наслідок може виступати логічним результатом фізичного насильства.

Також до одних і суспільно небезпечних наслідків домашнього насильства належить *психічне страждання*, роз'яснення даного поняття є більш проблемним, оскільки дане значення не застосовується щодо інших злочинів передбачених КК України. Визначення міри *психічних страждань* на думку науковців можна за допомогою таких критеріїв, які визначаються під час проведення допитів або здійснення психічної експертизи, в наслідок таких дій здійснюється емоційна дезадаптація – потерпіла особа починає відчувати почуття провини, а також здійснюються психологічні порушення, що призводять до втрати або миттєвого збільшення ваги.

Наступним наслідком домашнього насильства який закріплений в ст.126-1 КК України є розлад здоров'я або втрата працездатності зумовлена насамперед в застосуванні фізичної сили, що може призвести на настання даних наслідків [2].

Розлад здоров'я та втрата працездатності є тими критеріями, завдяки яким визначається ступень тяжкості тілесних ушкоджень. Проаналізувавши положення ст.ст. 121, 122 та 125 КК України, а також Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, що затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, я зробив висновок, що:

1) ознакою тяжкого тілесного ушкодження є перш за все, втрата органу або його функцій, каліцтво чи інший розлад здоров'я, поєднаний із втратою працездатності не менш ніж на одну третину;

2) ознакою середньої тяжкості тілесного ушкодження є тривалий розлад здоров'я чи втрата працездатності менш як на одну третину і немає наслідки тяжкого тілесного ушкодження;

3) ознакою легкого тілесного ушкодження, є короточасний розлад здоров'я чи незначна стійка втрата працездатності, що передбаченого

положеннями ч. 2 ст. 125 КК України, а легкого тілесного ушкодження - ушкодження, що має незначні скороминуші наслідки, тривалістю не більш як шість днів (ч. 1 ст. 125 КК України).

На відміну від ст.ст. 121, 121 та 125 КК, у ст. 126-1 КК не встановлено, про який розлад здоров'я або втрату працездатності йдеться. Таке значення законодавця мало би означати, що будь яке тілесне ушкодження є суспільно небезпечним наслідком домашнього насильства і не потребує додаткової кваліфікації за іншими статтями КК. Виключенням є легке тілесне ушкодження, передбачене ч. 1 ст. 125 КК, оскільки в разі його вчинення не спричиняються суспільно небезпечні наслідки у виді короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності. Вказане, на мою думку, є прогалиною кримінально-правової норми, передбаченої ст. 126-1 КК.

Наступним наслідком домашнього насильства виступає *емоційна залежність* - це вид психологічної залежності, в результаті якої виявляються емоції, які відчують при контакті з об'єктом пристрастей. Емоції не обов'язково повинні володіти позитивною спрямованістю (частіше так буває тільки на початкових етапах відносин, а потім вони змінюються страхом, ревностями, образою, злістю), але вони обов'язково повинні бути дуже сильними або носити характер різкого контрастного перепаду [16 с. 246].

Останнім суспільно небезпечним наслідком, про який йдеться у ст. 126-1 КК України, є *погіршення якості життя потерпілої особи*. Науковці ставлять питання про те, у чому таке погіршення має відбиватися, де шукати формальні критерії такого погіршення? Всесвітня організація охорони здоров'я визначає якість життя як сприйняття людьми свого положення в житті залежно від культурних особливостей і системи цінностей та у зв'язку з їхніми цілями, очікуваннями, стандартами, турботами. Також вона пропонує оцінювати якість життя за параметрами: 1) фізичні: енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон і відпочинок; 2) психологічні: самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення; 3) ступінь незалежності: повсякденна активність, працездатність, залежність від ліків і лікування; 4) життя у

суспільстві: повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, суспільна значущість, професіоналізм; 5) навколишнє середовище: житло та побут, безпека, дозволя, доступність інформації, екологія [11 с.52].

Погіршення якості життя є одним із суспільно-небезпечних наслідків домашнього насильства, що стосуються не тільки фізичного та психологічного, але й матеріального благополуччя людини. Даний суспільно-небезпечний наслідок виступає однією з передумов притягнення кривдника до кримінальної відповідальності за економічне насильство.

1.3. Протидія домашньому насильству

Поняття протидії домашнього насильства зазначено в п. 12 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про запобігання і протидію домашньому насильству» відповідно до якої ***протидія домашньому насильству*** - система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки [4].

Основним напрямком реалізації державної політики в сфері *протидії домашньому насильству* є забезпечення комплексного підходу спрямованого на зменшення кількості випадків домашнього насильства, надання допомоги постраждалим від домашнього насильства, здійснення ефективного реагування на факт вчинення домашнього насильства шляхом створення взаємодії між суб'єктами які здійснюють контроль за виникненням домашнього насильства, притягнення кривдників до відповідальності за вчинене діяння [7 с.130].

Законом встановлено, що до кривдника який вчинив правопорушення можуть встановлюватися спеціальні заходи щодо запобігання і протидії домашньому насильству до яких відносяться:

- ✓ терміновий заборонний припис – він виноситься уповноваженим підрозділом Національної поліції України в разі виникнення загрози життю і здоров'ю постраждалої з метою термінового припинення домашнього насильства, недопущення його повторного виникнення чи продовження;
- ✓ обмежувальний припис стосовно кривдника – видається судом в порядку визначеному в ЦПК, право звернення до суду з вимогою про призначення обмежувального припису належить постраждалій особі, органу опіки і піклування або батькам дитини вразі вчинення домашнього насильства щодо неповнолітньої або щодо особи яка є обмежено дієздатною або не дієздатною. Обмежувальний припис не може застосовувати заходи, які обмежують право перебування або проживання кривдника в місці свого постійного проживання, якщо кривдник – це особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку на день видачі такого припису;
- ✓ проведення з кривдником профілактичних робіт - здійснюється уповноваженими підрозділами органу Національної поліції України;
- ✓ направлення кривдника на проходження програми для кривдників - відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування [18 с. 280 - 282].

Постраждала особа від домашнього насильства може вимагати від кривдника компенсації щодо оплати її лікування, оренди житла яке вона орендує з метою запобігання насильству, а також витрати на її утримання, на утримання дітей, членів сім'ї яке здійснювалося за рахунок кривдника.

Таким чином сучасне законодавство закріплює нові заходи, що можуть бути застосовані до правопорушника у випадку здійснення ним домашнього насильства або погрози його здійснення.

РОЗДІЛ II. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА СПОСОБИ ОТРИМАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

2.1 Види відповідальності за вчинення домашнього насильства

Особи які вчинили домашнє насильство можуть бути притягнуті до *кримінальної, цивільної та адміністративної відповідальності* залежно від порядку вчинення злочину та настання наслідків.

Адміністративна відповідальність за домашнє насильство настає відповідно до ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Санкція вищезгаданої статті передбачає відповідальність, яка настає у випадку вчинення домашнього насильства чи за наявності ознак насильства, тобто насильство, що не спричинило тілесних ушкоджень, але присутні погрози, чи образи, переслідування, позбавлення житла чи одягу, іншого майна або коштів, їжі, на які потерпілий має передбачене законом право, то за дане правопорушення на особу можуть накласти штраф в розмірі від десяти до двадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи на термін від 30-ти до 40-ка годин, або адміністративний арешт терміном до семи діб [3].

У свою чергу внаслідок повторного вчинення злочину відповідно до даної статі до винного можуть застосовуватись наступні санкції: штраф – від двадцяти до сорока неоподаткованих мінімумів доходів громадян; громадські роботи строком від сорока до шістдесяти годин; адміністративний арешт строком до п'ятнадцяти діб [16 с. 190].

Кримінальний кодекс містить ст. 126-1 «домашнє насильство» відповідно до якої здійснюється кваліфікація дії особи яка вчинила умисне або систематичне фізичне, економічне, психічне чи сексуальне насильство. Відповідно до даної статі до винної особи можуть застосовуватись наступні санкції у вигляді арешт на строк до шести місяців, або громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або позбавлення волі на строк до двох років, або обмеження волі на строк до п'яти років [2].

Крім законодавство передбачає спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, вони проявляються в терміновому заборонному приписі та обмежувальному приписі.

Терміновий заборонний припис виноситься спеціальним органом Національної поліції України коли є реальна загроза життю потерпілої, заборонний припис проявляється в тому, що:

- ✓ постраждалий зобов'язаний залишити місце проживання;
- ✓ забороні перебувати в місці проживання постраждалого;
- ✓ забороні контактувати з постраждалою особою.

Терміновий заборонний припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків строком до 10 діб [6 с.79 - 82].

В інтересах потерпілого на винного, особу яка здійснила домашнє насильство можуть накласти один або декілька обмежувальних заходів внаслідок чого на особу можуть покласти певні обов'язки серед яких:

- ✓ обмеження щодо спільного проживання з потерпілим;
- ✓ вразі вчинення домашнього насилля в присутності дитини або по відношенню до неї, тоді застосовується обмеження щодо спілкування з даною дитиною;
- ✓ обмеження доступу до місць де постраждала особа може тимчасово або постійно проживати чи перебувати з певних причин;
- ✓ заборонна особисто або за допомогою третіх осіб здійснювати телефонні дзвінки, переговори, переписки з особою яка постраждала від домашнього насильства;

Суд може видати обмежувальний припис на строк від одного до шести місяців.

Дані заходи можуть застосовуватися до осіб яким на момент вчинення злочину виповнилося 18 років. Ці заходи можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців але за певних обставин можуть бути продовжені на

визначений судом строк але не більше як на 12 місяців. Контроль за поведінкою засудженого здійснює відповідний орган за його місцем проживання, а якщо злочин вчинений військово службовцем то контроль здійснює командир військової частини [6 с. 91-92].

Також слід зазначити, що положення статті 390-1 КК України, передбачає відповідальність за порушення статті 91-1 КК України, умисне невиконання обмежувальних заходів, приписів, або ухилення від проходження програми для кривдників особою щодо якої дані заходи застосовуються, і відповідно за це передбачено покарання у вигляді обмеження волі строком до двох років або у вигляді арешту строком до шести місяців [2].

Дії *кримінального характеру*, пов'язані із вчиненням домашнім насильством, можуть бути кваліфіковані в сукупності за однією із статей КК України. Це може бути, нанесення тілесних ушкоджень різних ступенів тяжкості, що передбачено положеннями ст. ст. 121, 122, 123, 125 КК України, погроза вбивством ст. 129 КК України, зґвалтування ст. 152 тощо. Найбільш тяжким злочином даної категорії є умисне вбивство ст. 115 КК України.

Поряд з притягненням до адміністративної чи кримінальної відповідальності до особи, яка вчинила домашнє насильство, можливе застосування також заходів *цивільно-правової відповідальності*, які полягають в необхідності *відшкодування потерпілому завданої моральної та матеріальної шкоди* [15 с. 190].

Хочу звернути увагу, що практика суду дійсно передбачає притягнення до відповідальності осіб які вчинили домашнє насильство, тобто українська законодавство застосовується і не залишає кривдника непокараним, лише потрібно заявляти про факт вчинення домашнього насильства в відповідні органи, а не мовчати.

2.2 Правова допомога постраждалим від домашнього насильства

В сучасному суспільстві проблема домашнього насильства набирає

нового значення, серед постраждалих здебільшого жінки які стають жертвами сексуального домашнього насильства, до того ж масштаби насильства не рідко приховують тобто залишаються в межах сім'ї, що є негативно оскільки це призводить до неможливості вирішити дане питання.

Не рідко люди навіть не розуміють, що стикнулися з домашнім насильством, і агресор, і потерпілий, вважають свої сімейні відносини нормальними.

Зростання постраждалих від домашнього насильства фіксується правоохоронцями, правозахисниками. Внаслідок опитування постраждалих від домашнього насильства слід зазначити, що 40% зазначили, що не стикалися з домашнім насильством до моменту настання карантину, карантин вніс свої корективи в сімейне життя багатьох людей, так нам зазначає аналітичний звіт «Вплив COVID-19 на права жінок».

Якщо проаналізувати статистику за 2020 та 2019 роки, то за даними МВС в 2020 році до поліції надійшло на 48% більше заяв про факт вчинення домашнього насильства ніж в 2019 році, в цифрах це виглядає так понад 101,5 тис. проти 68,4 тис. Проте слід зазначити, що постраждалими є не тільки жінки ай чоловіки, діти, батьки та інші члени родини [23].

Зважаючи на стрімке збільшення проблеми домашнього насильства в Україні, важливо є те, щоб люди вміли розпізнавати домашнє насильство, в яких форм воно буває, та чітко розуміли алгоритм дій – що робити, куди звернутися за допомогою.

Як згадувалось раніше, 7 січня 2018 року набрав чинності ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству», яким внесли зміни до ЗУ «Про безоплатну правову допомогу». Право на всі види **безоплатної вторинної правової допомоги** отримали особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі.

Безоплатна вторинна правова допомога – це процедура яка передбачає здійснення представництва інтересів особи в судах, в органах місцевого самоврядування, а також передбачає створення процесуальних документів.

Дану допомогу надають адвокати, які залучені до надання безоплатної вторинної правової допомоги, бюро правової допомоги та юристи центрів безоплатної вторинної правової допомоги. Оплата даного виду робіт здійснюється за рахунок держави.

Важливо, що право на отримання *безоплатної вторинної правової допомоги* мають усі потерпілі від домашнього насильства. Тобто, усім постраждалим держава через систему безоплатної правової допомоги надасть і оплатить професійного адвоката [13 с.117 - 119].

Особи, котрі постраждали від домашнього насильства, можуть отримати правову допомогу звернувшись за номером 0 800 213 103. Аналізуючи дане питання я виявив, що в період з першого червня по перше листопада цього року до центру надання безоплатної вторинної правової допомоги надійшло 467 телефонних дзвінків з питань запобігання та протидії насильству.

Як говорила начальниця управління забезпечення доступу до правової допомоги Координаційного центру Наталія Марчук, більшість питань стосувались отримання безоплатної вторинної правової допомоги, як звернутися до правоохоронних органів у зв'язку зі вчиненням домашнього насильства, притягнення порушника до відповідальності, видачі обмежувального припису та винесення термінового заборонного припису. Багато запитань також щодо зняття з реєстрації місця проживання, стягнення аліментів, порядку розірвання шлюбу та визначення місця проживання дитини.

Центри правової допомоги реалізують основні такі функції, як то: надання безкоштовної правової допомоги, яка передбачає отримання фахової юридичної консультації, доступ до необхідної правової інформації, підготовка документів (подання клопотань, скарг, заяв, документів до правоохоронних установ). На таку консультативну допомогу можуть розраховувати всі громадяни нашої держави, особи без громадянства, біженці, а також усі ті, хто потребує захисту та консультування фахівцями права.

Також правоохоронні органи, Національна поліція України здійснюють інше забезпечення постраждалих, серед яких надання постраждалим:

- ✓ **надання інформації про права та можливості отримання матеріального забезпечення** – воно проявляється в тому, що правоохоронні органи надають консультації щодо відшкодування матеріальних збитків та компенсації моральної шкоди потерпілому за рахунок кривдника;
- ✓ **надання жертвам безоплатної медичної, соціальної та психічної допомоги** – постраждалі можуть звернутися до будь якої служби яка компетентна в даній сфері;
- ✓ **надання тимчасового притулку** – здійснюється в випадках коли постраждалим виступає здебільшого дитина або жінки які внаслідок домашнього насильства мають страх щодо повторного вчинення дій кривдником [9 с. 218].

Потрібно зазначити, що надання такої безкоштовної, правової допомоги оплачує держава у центрах. Інші виплати, такі як проведення експертизи, оприлюднення інформації через ЗМІ, судовий збір та інше громадянин сплачує самостійно.

РОЗДІЛ III. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ СІМЕЙНО-ПОБУТОВИМ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ЩОДО ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

3.1 Порівняння домашнього насильства в країнах СНД та країнах Романо-германської системи права.

Протягом останніх років кримінальне право набирає активної участі в розвитку законодавства і в розвитку кримінальних наук, що призводить до проведення порівнянь законодавств яке є необхідне для уніфікації права закордонних країн. У ХХІ ст. злочинність не зменшується але і навпаки набирає обертів для зростання у країнах СНД та країнах романо-германської системи права. Отже, усі країни повинні, незважаючи на наявні відмінності, мати кримінальне законодавство, адекватне сучасним кримінологічних реалій.

Водночас кримінальне право країн романо–германської системи права має свої відмінності, що проявляються у формі державного правління, сутності, культурі та історичній специфіці, релігійному співвідношенні. Розглядаючи дане питання, я проаналізував праці науковців, які стверджують, що суспільство не може відокремитися від людей, що проживають в інших державах чи інших частинах земної поверхні. Потрібна міжнародна взаємодія або, просте співіснування, щоб ми змогли налагодити зв'язок та подивитися на міжнародне право.

Основним об'єктом в злочинах які стосуються домашнього насильства в країнах романо-германської системи права є сім'я та її охорона. Вважаю, що сім'я – це перш за все родинні відносини, які склалися між чоловіком та жінкою, дітьми та які ґрунтуються на основних моральних, культурних, історичних та релігійних чинниках. Мною було проаналізовано кримінально-правову охорону інтересів дітей у зарубіжних державах, що дозволяє більш детально побачити пріоритети в міжнародному законодавстві порівняно з українським, з приводу захисту інтересів дітей інтересів сім'ї, як самостійних видових об'єктів охорони [12 с. 113 - 115].

У країнах романо–германської системи права питання, які стосуються домашнього насильства вирішується за модельною системою, яка передбачає прописання дій правоохоронних органів в разі надходження заяви про факт вчинення домашнього насильства з вимогою щодо належного реагування на кожне прохання про допомогу та захист.

Варто відмітити, що особливістю законодавства країн романо-германської системи права - є порядок реагування на такий вид кримінального правопорушення та випадки виїзду на місце вчинення домашнього насильства.

Наприклад у Франції, за наявності факту насильства в минулому, а також коли є реальна загроза такому насильству або його посилення, виїзд на місце події здійснюється миттєво. Попри те, працівники оперативного реагування також здійснюють виїзд на місце вчинення злочину, якщо заява про факт правопорушення надходить від свідків чи третіх осіб, а не від постраждалого.

Такі працівники зобов'язані вчинити певні обов'язкові дії серед яких:

- ✓ здійснити допит учасників конфлікту;
- ✓ здійснити запис усіх скарг і пропозицій сторін;
- ✓ надати постраждалому додаткову консультацію і пояснити йому його права;
- ✓ скласти реєстраційний документ факту вчинення домашнього насильства, що передбачений законними чи підзаконними актами.

Також до переліку даних документів включається рапорт про домашнє насильство, який є додатком, що додається до справи, а його копія надсилається в юстицію або до суду.

Рапорт включає в себе інформацію, яка стосується місця проживання сторін, наявності дітей, статі сторін, місця роботи чи форми діяльності, часу і дати надходження скарги, характеристика правопорушення, час початку розгляду, а у разі наявності або застосування зброї, здійснюється її точний опис, перелік дій, які вживалися працівником правоохоронного органу, інша інформація, необхідна для повноти висвітлення й аналізу обставин події.

Більшість країн романо-германської системи права застосовують до порушника покарання у вигляді штрафу. Так, у Австрії, вразі вчинення домашнього насильства вперше, та якщо воно не спричинило тілесних ушкоджень середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, до винного застосовується штраф у розмірі п'ятнадцять тисяч євро. У разі настання більш серйозних наслідків настає кримінальна відповідальність і наступають наступні санкції у вигляді штрафу плюс позбавлення волі на строк до трьох років, а якщо домашнє насильство спричинило каліцтво, то термін позбавлення волі буде до двадцяти років.

У Німеччині за вчинення домашнього насильства по відношенню до дітей, то суворість покарання буде залежати від віку дитини. До прикладу, якщо постраждала дитина молодша п'ятнадцяти років, то винний може отримати покарання від п'яти до двадцяти років позбавлення волі, що залежить від наслідків. Якщо постраждала дитина старша п'ятнадцяти років, то покарання може бути у вигляді позбавлення волі від трьох до п'ятнадцяти років [14 с.160].

Проблема домашнього насильства завжди буде актуальною. Під час написання даної роботи, я ознайомився з соціальним дослідженням, яке проводилось в Німеччині та Франції з приводу домашнього насильства. Основними питанням, яке виносилися дослідниками, було питання з приводу сексуальних домагань на робочих місцях та з приводу домашнього насильства. Як зазначалось у виданні, під час опитування взяли участь понад вісім тисяч осіб і як виявилось, 60% хоча б раз у житті страждали від домашнього насильства. 40% опитуваних розпізнають лише грубу форму насильства, тобто фізичне і сексуальне насильство, яке завдає травму тілу людини. Інші форми насильства може розпізнати лише не велика частина опитаних.

На жаль, доводиться констатувати, що в основному населення часто вважає насильство припустимим. Дослідження також показало, що на території вищезгаданих країн, як і в усьому світі, частіше від усіх форм насильства страждають жінки. Усунення причин і умов, які сприяють вчиненню

домашнього насильства повинно містити системний характер заходів і відбуватися у взаємодії усіх суб'єктів його протидії [21 с. 222].

Після розгляду даного питання, я можу зробити висновок, що нам варто враховувати міжнародний досвід боротьби з домашнім насильством та зменшувати його кількість.

В свою чергу теоретики і практики проводять значні роботи, для запобігання домашньому насильству та зазначили, що за умов належного рівня відданості і взаємодії влади з народом, можуть відбутися серйозні позитивні зрушення у захисті дітей, зниження усіх форм насильства у суспільстві, а також зменшення довготривалих соціальних та медичних наслідків насильства.

3.2 Методи боротьби та профілактики з сімейно-побутовим насильством в країнах Європи.

Для того, аби зменшити прояви насильства та зазначити порядок боротьби з насильством Рада Європи прийняла Конвенцію Ради Європи «Про запобігання насильства стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», яка являється одним із міжнародних інструментів протидії домашньому насильству.

З метою пришвидшення процесу реалізації норм конвенції, Верховна Рада України прийняла два нормативно правових акти: ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (даний законодавчий акт передбачав внесення змін КК України та доповнення його статтею 126-1, яка визначала домашнє насильство кримінальним правопорушенням); ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (положення закону передбачали створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та формування спеціальних заходів протидії домашньому насильству) [5].

Положення більшості міжнародних нормативно-правових актів, містять визначення поняття «домашнє насильство», яке є схожим за змістом. Так, відповідно до Стамбульської конвенції «домашнє насильство» - визначається як всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання, або між колишніми чи теперішніми подружжями, або партнерами, незалежно від того, чи проживає або проживав правопорушник у тому самому місці.

Розглянемо досвід кримінально-правової протидії домашньому насильству на загальнонаціональних рівнях в окремих країнах ЄС, зокрема Австрії, Польщі, ФНР та Франції – держав, якими було ратифіковано Стамбульську конвенцію.

У праці О.В.Старчук зазначено, що Франція розпочала боротьбу з домашнім насильством у рамках національного плану боротьби з насильством над жінками та подружнім насильством. Такий процес був пов'язаний із прийняттям закону «Про посилення попередження та покарання за домашнє насильство чи насильство над неповнолітніми».

Положення статті 222-31-1 КК Франції передбачає відповідальність за сексуальне насильство щодо іншої особи. Вважаю, що великим плюсом у Франції, є ефективно налагоджена взаємодія поліцейських сил з «мобільними гарячими лініями», які дають можливість оперативного доступу до місць домашнього насильства. Підрозділ поліції повинен негайно забезпечити особі захист від кривдника. Також, відповідно до законодавства Франції, суди можуть призначити такі заходи проти домашнього насильства, як використання електронних браслетів ORB. За допомогою цих браслетів поліція отримує сигнал про те, що кривдник наближається до жертви, і тому може швидко відреагувати.

Боротьба з домашнім насильством в Австрії базується на таких принципах: 1) забезпечення того, щоб жертви жили в середовищі, вільному від насильства, в тому числі в сім'ї; 2) домашнє насильство є злочином, а не «сімейною справою»; 3) закон гарантує кожному право на отримання захисту.

Окрім того, що мене здивувало, це те, що законодавчі положення Австрії, які спрямовані на запобігання домашньому насильству та боротьбу з ним, містяться не лише в Кримінальному кодексі, а й в Цивільному кодексі. Важливими є положення останнього щодо захисту жертв насильства від їхніх кривдників через процедури депортації кривдників та застосування обмежувальних приписів. Таке рішення зараховано до повноважень поліції. Тому, якщо існує реальна загроза продовження чи посилення насильства щодо потерпілого, поліція має право виселити кривдника з дому шляхом винесення десятиденного запобіжного заходу незалежно від форми власності. При цьому агресор не має права відвідувати помешкання навіть за згодою жертви.

Вважаю, що австрійський досвід протидії домашньому насильству було б доцільно запровадити і в діяльність правоохоронних органів України, адже в нашій державі ізолюють жертву насильства, тоді як у більшості країн світу – кривдника[20 с. 124].

Що стосується Польщі, то насильство в сім'ї згідно з польським законодавством є кримінальним правопорушенням, яке карається ст. 207 КК Польщі, розміщений у розділі двадцять шість «Злочини проти сім'ї і опікунства». Зокрема, той, хто завдає фізичної чи психологічної шкоди найближчій особі або іншій особі, яка постійно чи тимчасово перебуває у залежності від винної особи, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років. Якщо винний діяв із особливою жорстокістю, то строк покарання у виді позбавлення волі становить від 1 до 10 років. Якщо постраждала особа намагається вчинити самогубство внаслідок дій винуватця, то строк покарання у виді позбавлення волі становить від 2 до 12 років.

Окрім того, в Польщі був ухвалений і спеціальний Закон «Про протидію злочинам у сім'ї», який запровадив такий запобіжний захід, як виселення особи, яка вчинила домашнє насильство, зі спільного із жертвою житла, якщо є вагомі причини вважати, що кривдник може знову вчинити насильницький злочин щодо потерпілого. На основі цього Закону було запроваджено процедуру «Синіх Хартій», значення якої полягає в тому, що у разі фіксації факту

домашнього насильства працівник поліції застосовує відповідні заходи. Наприклад, внаслідок повідомлення про факт вчинення домашнього насильства, відповідні працівники правоохоронних органів разом із працівниками прокуратури негайно вчиняють дії щодо усунення загрози, а саме: 1) усувають кривдника зі спільного помешкання; 2) у випадку, коли особа була засуджена за злочин проти дитини, але звільнена від відбування покарання, проте продовжує вчиняти злочини проти дитини, тоді така інформація негайно повідомляється суду і особа направляється для реального відбування покарання; 3) якщо дитина зазнає жорстокого поводження, то вона може бути негайно виселена навіть без рішення суду. У цьому випадку дитина утримується в лікарні або «тимчасовій сім'ї», а протягом 24 годин суд розглядає це питання та визначає подальші дії [10].

У Німеччині якщо вчинено насильство щодо членів сім'ї, то існує заборона щодо входження до свого будинку, обмежується контакт з дітьми, жінкою, іншою особою, що стала жертвою насильства в сім'ї та встановлюється неможливість перебування біля будинку ближче, ніж на встановлену судом відстань, заборона наближатися до потерпілих осіб, зустрічатися з ними і намагатися контактувати, використовуючи мобільні та інші способи зв'язку.

Крім того, згідно із Законом «Про побутове насильство» потерпілому від домашнього насильства надається право на виділення квартири. Це означає, що вразі заподіяння фізичної шкоди чи обмеження свободи особи, або за певних умов, що можуть призвести до такого порушення, суд може зобов'язати правопорушника покинути квартиру, незалежно від того чи особи перебувають в шлюбі, навіть власник квартири або єдиний орендар, який вчиняє насильство, може бути примусово відселений від жертви.

Важливим є визначення гендерної приналежності в Стамбульській конвенції. Слід відмітити, що положення вищезгаданої конвенції не підмінє поняття «стать». Поняття гендеру в Стамбульській конвенції закріплено тільки для того, щоб акцентувати увагу на неприпустимості будь-яких виявів дискримінації, у тому числі проявів насильства, до людей за гендерною

ознакою. Разом з тим у Конвенції йдеться також про неприпустимість дискримінації за будь-якою іншою ознакою, як-от: статі, раси, кольору шкіри, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, належності до національної меншини, майнового стану, народження, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, віку, стану здоров'я, інвалідності, сімейного стану, статусу мігранта чи біженця або іншого статусу [5].

Отже, вважаю, що деякі правила, які стосуються боротьби з домашнім насильством, та які діють у нормах міжнародного законодавства, варто запровадити і у наше законодавство. А позиція більшості країн, які зволікають із ратифікацією, свідчить про звичайну неготовність боротися зі стереотипами, що є в суспільстві щодо домашнього насильства.

ВИСНОВОК

Отже, під час написання даної роботи, я проаналізував поняття та причини домашнього насильства, з'ясував порядок протидії домашньому насильству та його наслідки, а також проаналізував покарання, які застосовуються до правопорушника за такий вид кримінального правопорушення.

На жаль, домашнє насильство є досить поширеним, а враховуючи події які відбуваються у світі, тай в Україні зокрема, його кількість значно зросла. Якщо раніше потерпілим від домашнього насильства був другий із подружжя, то зараз, коло потерпілих значно зросло.

Проте, варто пам'ятати, що діяння визнається насильством, лише у разі, якщо воно порушує вимоги чинного законодавства та призводить до порушення конституційних правті свобод. Домашнє насильство може проявлятися і у формі активних дій (наприклад, нанесення побоїв чи знищення майна), і у формі бездіяльності, тобто в пасивній поведінці (наприклад ненадання допомоги члену сім'ї, котрий перебуває у небезпечному для життя становищі).

Раніше, вчинення домашнього насильства каралось лише положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення, проте, визначною подією стало прийняття у 2017 року Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», яким встановлено кримінальну відповідальність за домашнє насильство.

Законодавець виділяє такі види домашнього насильства: фізичне, психологічне, економічне та сексуальне.

Окрім того, статистика показує, що більшість потерпілих від домашнього насильства мовчать. Це є великою помилкою. Не варто мовчати, слід звертатись за допомогою.

Ефективним інструментом запобігання домашньому насильству вважають Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і

домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, яку також називають Стамбульською конвенцією.

У разі вчинення домашнього насильства, до кривдника можуть застосувати терміновий припис або обмежувальний припис.

Також положення ст. 126¹ КК України передбачає і застосування до правопорушника громадських робіт, або арешту, або обмеження чи позбавлення волі.

Окрім того, під час написання роботи, мною було проаналізовано і європейський досвід боротьби з домашнім насильством. Варто відмітити, що у нашій державі є схожість норм законодавства, що регулюють запобігання і протидію домашньому насильству.

Вважаю, що європейський досвід, має бути вивчений та проаналізований у нашій державі, аби уникнути можливих помилок та впровадити корисні напрацювань у подоланні домашнього насильства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.05.2023 р.).
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.05.2023 р.).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 03.05.2023 р.).
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення 03.05.2023р.).
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбі із цим явищем (Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 року № 994_001-11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.05.2023 р.).
6. Байда А.О. Проблеми кримінальної відповідальності за домашнє насильство. Питання боротьби зі злочинністю., Київ, 2016. № 32. С. 79–95
7. Бухонський С.О. Деякі сучасні проблеми протидії домашньому насильству. Правова держава. № 43, 2021, с. 122-135. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/240989> (дата звернення 03.05.2023).
8. Довгань-Бочкова Н.В. Домашнє насильство: аналіз об'єктивної сторони складу злочину. Вісник Львівського університету. Серія: Юридична. 2018. Вип. 66. С. 187–197
9. Волощук А. М., Ярмачі Х.П., Ковальова О.В. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї : монографія. Одеса : ОДУВС, 2013. 218 с.
10. Герасименко Г.В. Проблеми реагування правоохоронних органів на домашнє насильство крізь призму громадської думки. Демографія та соціальна економіка., Львів, 2018. С. 43–57.

11. Домашнє насильство в Україні: наук. звіт Правозахисники Міннесоти; С. Бенуелл, Е. Барклай, Е. Дьюбан, Р. Філліпс. США, 2000. 52 с.
12. Легенька М.М. Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості використання в Україні., Харків, 2017. С. 111–116.
13. Малиновська Т.М. Попередження насильства над жінками в сім'ї. Право і безпека, Львів, 2016., С. 117–120.
14. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія. А.О. Галай, В.О. Галай, Л.О. Головка, В.В. Муранова та ін.; за заг. ред. А.О. Галай. Київ, 2014, 160с.
15. Моніторинг національної судової практики розгляду судами кримінальних, цивільних справ і справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних із вчиненням насильства в сім'ї за заг. ред. О. А. Шаповалової, Київ, 2014, 190 с.
16. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. уклад.: А. В. Запорожцев., А. В. Лабунь, Д. Г. Заброда та ін. Київ, 2012. 246 с.
17. Онишко Ю. В. Насильство в сім'ї: стан та проблеми за ред. Ю. В. Онишко: Педагогіка толерантності, Київ, 2001, С. 39-47.
18. Пивоваров В. В., Ілліна А.В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 280-284.
19. Полковенко О. В., Кобенюк Г. В., Полковенко Т. В. Домашнє насильство: причини, ознаки, методи попередження. Scientific Journal «ScienceRise». Психологічні науки., Одеса, 2015 с. 71–74.
20. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї : навч. посіб. за заг. ред. О. М. Джужі, І. В. Опришка, О. Г. Кулика. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 124 с.
21. Савчук О. М. Гендерні стереотипи і установки щодо домашнього насильства за ред. О. М. Савчук Формування гендерного паритету в контексті

сучасних соціально-економічних перетворень: Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції Київ, 2002, с.222

22. Циганчук Т. В., Лях Д. Д. Причини та наслідки насильства над жінкою. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3530/1/2.pdf> (дата звернення: 05.05.2023).

23. Щороку понад 1,8 мільйона українок потерпають через домашнє насильство. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2588861-sorokuponad-18-miljona-ukrainok-poterpaut-cerez-domasne-nasilstvo.html> (дата звернення: 05.05.2023).